

ทิวาพร ศรีวรกุล

นักเพิ่มเติมดัชนีความสุข
เกษตรกรไทย

• จีราวัฒน์ คงแก้ว

**เราสามารถทำให้
ครอบครัวที่เคยแตกแยก
มีปัญหาหนี้สิน กลับมา
เป็นครอบครัว
ที่อบอุ่น ร่วมแรงร่วมใจ
วางแผนชีวิตกันใหม่
ฟื้นฟูคนที่มืออยู่ในมือ
ทำที่ดินพินเล็กๆ ให้เกิด
ประโยชน์ กลายเป็น
ความสำเร็จของ
ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ
ท่ามะขาม**

นี่คือคำพูดของ “ทิวพร ศรีวรกุล” ผู้อำนวยการศูนย์กสิกรรมธรรมชาติท่ามะขาม ศูนย์การเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ที่อยู่ใน ต.ท่ามะขาม อ.เมือง จ.กาญจนบุรี

บทบาทของศูนย์การเรียนรู้เล็กๆ แต่ได้ทำการใหญ่แห่งนี้ อยู่ที่การสร้างฐานชีวิตให้เกษตรกรเข้มแข็ง ยืนได้ด้วยลำแข้งตัวเอง สถานที่แห่งนี้จึงแวดล้อมไปด้วยองค์ความรู้ในการค้นคว้าวิจัย-พัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการกสิกรรมเลี้ยงสัตว์ การแพทย์เภสัชกรรม พลังงานทางเลือก และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างรู้คุณค่า โดยนำมาแก้ปัญหาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดปรัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้แก่ชุมชน และบุคคลทั่วไป

ชื่อของ “ทิวพร” เป็นที่รู้จักดี ในฐานะคนทำงานด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เธอยังเป็นประธานเครือข่ายป่าต้นน้ำ จ.กาญจนบุรี สมาชิกรวมอนุรักษ์กาญจน์หญิงแกร่งที่พยายามเผยแพร่ความรู้ และปลูกฝังให้ชุมชนหวงแหนพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ป้องกันรักษาผืนป่าไม่ให้ถูกทำลาย ไม่ว่าจะทำหน้าที่มือใคร

ผลทรวงความคิดที่เกิดจากการทำงานด้านอนุรักษ์อย่างถึงลูกถึงคน คือการมองเห็นถึงต้นเหตุที่แท้จริง ของการบุกรุกพื้นที่ป่าของเกษตรกร

“ทำไมชาวบ้านถึงยังต้องบุกรุกป่า เพราะเกษตรกรในวันนี้ ก็เหมือนคนป่วยหนัก เขามีภาระหนี้สินรุงรัง มันคือภาระร้าย ถ้าหากเกษตรกรหรือครอบครัวยังกินไม่อิ่ม นอนไม่หลับ มีภาระหนี้สินมากมาย อย่างหนึ่งเลยที่เราจะไปรักษาป่าได้ นี่เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เราหันมาสนใจเรื่องการแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร”

สิ่งที่ค้นพบหลังเข้าไปคลุกวงใน คือ เหตุผลที่เกษตรกรยังมีหนี้สิน ส่วนหนึ่งมาจากนโยบายการทำเกษตรสมัยใหม่ของภาครัฐ ที่ไม่เอื้อต่อเกษตรกรทั้งการผลิตเพื่อส่งออกและกลไกการตลาด และยังส่งเสริมให้ใช้สารเคมี ใช้เทคโนโลยีมากมาย การปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำลายทั้งสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตผู้คน

ขณะที่ปัจจัยการผลิตก็ไม่ได้อยู่ในมือเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ย พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ล้วนต้องพึ่งพาจากภายนอกทั้งสิ้น ทำให้เกษตรกรไม่สามารถยืนได้ด้วยลำแข้ง เป็นปัญหาเดิมๆ ซ้ำเติมไม่จบไม่สิ้น

ญูญแจสำคัญในการไขปัญหาค้างนี้ ต้องเปลี่ยนกระบวนความคิดและพฤติกรรมของเกษตรกรใหม่

“ที่ผ่านมามีใครบอกให้ทำอะไรเกษตรกรก็จะเชื่อเขาหมด เขาว่าดีก็ทำตาม โดยไม่เคยถามเองตัวเองว่า มีทุนอยู่ในมือเท่าไร มีพื้นที่เท่าไร ควรจะปลูกอะไร รู้จักฤดูกาลไหม รู้จักตลาดไหม การวางแผนการผลิต ทำบัญชีครัวเรือนเขาทำกันอย่างไร ทั้งหมดนี้เราต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ

ให้เกิดขึ้น จึงลงมติกันว่า เราต้องปรับวิธีคิด
เกษตรกรใหม่ โดยใช้การฝึกอบรม เพื่อสร้าง
กระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกร”

กระบวนการเรียนรู้ใหม่ รวมอยู่ในศูนย์กิจกรรม
ธรรมชาติ ท่ามะขาม แห่งนี้ พุดง่ายๆ คือการทำ
เป็น “ต้นแบบ” ให้เห็น โดยชาวบ้านมาฝึกอบรม
ป้อนเข้าอกเข้าใจ ก่อนจะนำไปปรับใช้ในวิถีเกษตร
ของตนเอง

วิธีการเรียนรู้ของที่นี่ แบ่งออกเป็น 8 ฐาน
ที่ ทิวพร เรียกว่า “**พื้นฐานของชีวิต**” ที่จะทำ
ให้ทุกคนสามารถยืนได้ด้วยลำแข้ง พึ่งพาตนเอง
อย่างง่ายๆ ประกอบด้วย ฐานเรียนรู้เรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียง ฐานหมกหมุน ฐานสมุนไพร
ไล่แมลง ฐานน่ายาสมุนไพรสังคัง แซมพู-สบู่
ธรรมชาติ ฐานเกษตรธรรมชาติ ฐานปุ๋ยชีวภาพ
ฐานน้ำส้มควันไม้ และฐานก๊าซชีวภาพ

“ทั้ง 8 ฐาน คือ พื้นฐานชีวิตที่เราต้องอยู่
ต้องกิน อย่างการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ทำถ่านไม้ ทำ
ก๊าซหุงต้ม ทำปุ๋ย สมุนไพรไล่แมลง เก็บยาล้างจาน
แซมพูสระผม สบู่ การแปรรูปอาหาร ทำของ
เหล่านี้ใช้เอง เพื่อพึ่งพาตนเอง”

แต่จะทำอย่างไรให้ชาวบ้าน ที่คุ้นเคยกับ
วิถีชีวิตดั้งเดิม เปลี่ยนกระบวนการคิดของ
พวกเขาได้ ในช่วงเวลาของการฝึกอบรม ทิวพร
บอกเราว่า ที่สำคัญต้องให้เขาเกิดแรงบันดาลใจ
อยากลงมือทำด้วยตัวเอง

“หลักสูตรสำคัญจะอยู่ในวันแรก คือ การ
ล้างใจ ล้างสมอง บังหน้องความคิด คือการทำให้
เขาล้างระบบที่เคยเป็นอยู่ก่อนหน้านี้ เราจะทำให้

ชุมชนมีความสุข เพิ่มขึ้น เป็นอีกหนึ่ง ชุมชนเข้มแข็ง ที่ไม่ได้วัด ด้วยตัวเลข GDP หากวัด ด้วยดัชนี “ความสุข”

เขาละลายพฤติกรรม โดยเปิดวิธีคิดให้ดูอย่างเรื่อง
สิ้นเปลืองชีวิต หรือการล่มสลายของอารยธรรม
แล้วให้เขาได้ย้อนกลับมาคิดถึงตัวเอง

หลักที่เราใช้คือ อริยสัจ 4 เรียกว่า “เวที
ค้นหาทุกข์” ทำอย่างไรให้เขาได้ค้นพบว่าทุกข์
ของเขามาจากไหน ถ้าเป็นทุกข์เพราะหนี้สิน แล้ว
หนี้สินเกิดจากอะไร ถ้าเกิดจากการใช้ชีวิตของ
เขา เขาต้องปรับเปลี่ยนตัวเอง เมื่อเห็นด้วยตัวเอง
เขาก็จะเห็นทางออก เห็นหนทางดับทุกข์ เราก็
เอากะบวนการคิด การแก้ปัญหาเข้าไปช่วย
แนะนำเขา”

สิ่งที่ได้หลังจากการฝึกอบรม คือ เกษตรกร
คนใหม่ ที่เริ่มทบทวนชีวิตของตัวเอง ทบทวนพื้นที่
ที่ตัวเองมี และงานในครอบครัว เริ่มวางแผนชีวิต
และสร้างคุณภาพชีวิตใหม่ให้แก่ครอบครัว

นอกจากการฟื้นฟูความสุขให้ตัวเองแล้ว ยัง
ต้องสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชน การแนะนำ
เพื่อนำ จนเกิดเป็นเครือข่ายหลายสิบกลุ่ม กลายเป็น
ชุมชนเข้มแข็ง มีผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเอง
สร้างงานสร้างรายได้เพิ่มขึ้นมา

บทบาทของศูนย์กิจกรรมธรรมชาติ ยัง
ไม่ได้จบเพียงการอบรม หากพวกเขายังต้อง
ติดตามผล และทำหน้าที่เชื่อมโยงเกษตรกร
ไปยังหน่วยงานสนับสนุน เช่น เชื่อมหน่วยงานรัฐ
ที่ดูแลเรื่องพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ หรือเมื่อมีผลิตภัณฑ์
ชุมชน ก็จะประสานหน่วยงานเพื่อหาช่องทาง
ตลาดและขยายโอกาสการเติบโตของธุรกิจให้

การทำศูนย์ฝึกอบรม อยู่ได้ด้วยเม็ดเงินจาก
หลายๆ ฝ่าย อย่างในอดีตจะได้รับงบจากโครงการ
ต้นกล้าอาชีพ และงบประมาณจากกระทรวงเกษตรฯ
หากสิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง
ของศูนย์ฯ เช่น เมื่อมีการจัดอบรม จัดเลี้ยง
รับรอง พวกเขาก็เลือกนำข้าวจากแปลงนาเล็กๆ
พืชผักภายในศูนย์มาปรุงเป็นอาหาร เพื่อลด
ค่าใช้จ่าย ทั้งยังเป็นแบบอย่างให้ผู้เข้าอบรมได้เลือก
อยู่อย่างพอเพียง

ถามถึงความสำเร็จที่ผ่านมา เธอบอกเรา
ว่า ชุมชนมีความสุขเพิ่มขึ้น เป็นอีกหนึ่งชุมชน
เข้มแข็ง ที่ไม่ได้วัดด้วยตัวเลข GDP (Gross
Domestic Product) หากวัดด้วยดัชนี “ความสุข”
(Gross Domestic Happiness, GDH) ชาวบ้าน
มีความสุขเพิ่มขึ้น กลับมามีครอบครัวที่อบอุ่น
ก็น่าจะเป็นความสำเร็จที่สุดแล้วของคนทำงาน
เบื้องหลังที่ชื่อ...ทิวพร ศรีวรกุล ◯